

Uttalanden om en polismans skyldighet att anmäla till socialnämnden när en förälder frihetsberövats med anledning av misstankar om brott

---

Anmälan

AA framförde i en anmälan till JO klagomål mot kriminalinspektören BB vid Polismyndigheten i Östergötlands län. Hon uppgav i sin anmälan bl.a. följande. Hon är ensam vårdnadshavare för ett barn som är två år. Den 25 april 2008 frihetsberövades hon med anledning av misstankar om brott. Hon satt därefter häktad under två och en halv månad. Barnens pappa bodde utomlands. Trots detta underrättade inte BB socialtjänsten om det inträffade. Detta fick till följd att hennes barn var ”utan vårdnadshavare” under lång tid.

Utredning

Muntliga upplysningar inhämtades från BB, som uppgav bl.a. följande. Han var utredare i det aktuella ärendet och enligt hans minnesbild var han i kontakt med såväl socialtjänsten som barnets far och morföräldrar. Fadern hade nyligen flyttat till Åland och meningen var att AA skulle flytta efter. När hon frihetsberövades åkte dock fadern tillbaka till Sverige. Som BB minns det fanns det ytterligare ett barn i familjen. Han var vidare ”nästan säker” på att han skrev en anmälan till socialtjänsten. Den borde finnas i det s.k. allmänna diariet.

Vid en kontroll hos polismyndigheten kunde dock någon sådan anmälan inte återfinnas i det allmänna diariet. Enligt uppgift från socialförvaltningen (mottagningssekreterare vid Norrköpings kommun, socialkontor Norr) hade någon skriftlig anmälan från polisen inte kommit in dit, och det fanns inte heller någon journalanteckning som tydde på att polisen muntligen hade hört av sig om den aktuella saken.

Vissa handlingar i polismyndighetens aktuella ärenden infordrades och granskades.

Ärendet remitterades till polismyndigheten för upplysningar och yttrande över vad som framförts i AA:s anmälan till JO.

Polismyndigheten (länspolismästaren CC) kom in med ett remissvar till vilket fogades bl.a. en promemoria från BB.

BB upplyste i promemorian sammanfattningsvis följande. AA hämtades till förhör den 21 april 2008 med anledning av att hon misstänktes för inblandning i tre rån. Hämtningen utfördes av honom och en kollega. Eftersom AA hade två små barn beslutade de att verkställa hämtningen vid hennes arbetsplats. De visste att hon dessförinnan hade lämnat sina barn. Efter det första förhöret frigavs AA och hon kallades till ytterligare ett förhör. AA inkom för förhör den 25 april, och efter förhöret beslutade åklagare att hon skulle anhållas. De diskuterade då med henne hur de skulle göra med hennes barn. BB har ett svagt minne av att AA uppgav att barnen fanns på dagis och att de kom överens om att ta kontakt med hennes mamma, så att hon kunde hämta barnen. Naturligtvis var det så att de visste att barnen var väl omhändertagna. – AA:s pojkvän DD, som var far till barnen, kom sedan och hämtade nycklar till lägenheten efter det att AA godkänt att de lämnades ut till honom. Redan då förberedde BB pojkvännen på att AA troligen skulle vara häktad under en längre tid. – Under den tid AA satt häktad flyttade DD tillbaka till Sverige och tog hand om sina barn. Vid flera tillfällen fick AA, under övervakning, besök av sina barn i häktet. Eftersom även DD under häktningstiden var misstänkt för inblandning fick inte han ha någon kontakt med AA. Kontakten mellan barnen och AA sköttes därför av hennes mamma. – Inte vid något tillfälle under utredningen påtalade AA att hon var ensam vårdnadshavare till något av barnen. I ”mantal” finns endast uppgifter om att hon och DD är föräldrar till båda barnen. Hon har inte heller uttryckt något missnöje över att DD har tagit hand om barnen.

I remissvaret upplyste polismyndigheten inledningsvis bl.a. att BB tidigt under utredningen haft vetskap om att AA var vårdnadshavare för två minderåriga barn och att han med hänsyn till sin tjänstgöring som närpolis haft god kännedom om anmälningssplikten till socialnämnden enligt 3 § polislagen (1984:387).

Polismyndigheten gjorde därefter följande bedömning.

Polisens samverkan med andra myndigheter regleras i 3 § 2 stycket polislagen(1984:387). Paragrafen hänvisar till bestämmelsen i 14 kapitlet 1 § socialtjänstlagen (2001:453) om myndigheters skyldighet att anmäla till socialnämnden då ett barn kan behöva nämndens skydd.

Av uppgifterna i arrestantbladet [– – –] och BB:s promemoria [– – –] framgår, enligt polismyndighetens uppfattning, att BB agerat och vidtagit de åtgärder som i den aktuella situationen erfordrades för att trygga omsorgen om AA:s båda barn.

En utredare har ett stort ansvar för att olika åtgärder som vidtas under en förundersökning, bland annat sådana som är till skydd för minderåriga, dokumenteras i form av en tjänsteanteckning eller promemoria.

Att anteckningar görs över vad som förevarit i ett ärende är såväl en förutsättning för den enskildes rättstrygghet som för part att få full insyn i ärendet och därmed möjlighet till rättelse eller klagomål. Har ett ärende dokumenterats korrekt bereds även överordnad myndighet, liksom tillsynsorganen som JO och JK, möjlighet att bilda sig i en uppfattning om handläggningen vid en eventuell kontroll.

Polismyndigheten anser att BB har brutit i sin skyldighet att dokumentera vad som överenskommits med AA och hennes mor angående de båda minderåriga barnen.

Polismyndigheten kommer att verka för att förbättra rutinerna angående dokumentationsskyldigheten för utredande personal i frågor rörande bland annat omsorger om frihetsberövade personers minderåriga barn.

AA yttrade sig över remissvaret och uppgav bl.a. att en anhörig till slut gjorde en anmälan till socialtjänsten på grund av att hennes barn inte mådde bra och att socialtjänsten skarpt ifrågasatt att någon anmälan inte gjorts tidigare av polisen. – Även AA:s mor yttrade sig med anledning av polismyndighetens remissvar och uppgav bl.a. att BB kontaktade henne den 25 april 2008 och frågade om hon kunde hämta barnen eftersom AA skulle vara kvar hos polisen.

I ett beslut den 21 oktober 2009 anförde *chefsJO Melin* följande.

Rättslig reglering m.m.

Polisens samverkan med andra myndigheter regleras i 3 § polislagen. I bestämmelsen föreskrivs bl.a. att polisen ska samarbeta med myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten och att det särskilt åligger polisen att fortlöpande samarbeta med myndigheterna inom socialtjänsten och snarast underrätta dessa om förhållanden som bör föranleda någon åtgärd av dem. I bestämmelsen hänvisas vidare till 14 kap. 1 § socialtjänstlagen.

Enligt 14 kap. 1 § andra stycket socialtjänstlagen är bl.a. myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos sådana myndigheter. Denna bestämmelse medför således en plikt för vissa offentliga organ och befattningshavare vid dessa att göra anmälningar. Anmälningsplikten gäller, som framgått, polismyndigheter och deras anställda.

Anmälan ska göras till socialnämnden om något gör att nämnden behöver ingripa till en underårigs skydd. Med detta avses alla de fall då det kan antas att brister i omsorgen om en underårig eller något annat förhållande i hemmet medför fara för den underåriges hälsa eller utveckling och det kan finnas anledning för socialnämnden att bevaka den unges intressen, i sista hand med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga. Barn med frihetsberövade föräldrar kan ofta antas behöva någon form av stöd från socialnämndens sida (prop. 2002/03:53 s. 64).

Socialstyrelsen har meddelat allmänna råd om anmälan om missförhållanden enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (SOSFS 2003:16) och har även i en handbok, Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn (2004), behandlat anmälningskyldigheten närmare. I handboken, som finns tillgänglig på Socialstyrelsens hemsida, framhålls att det är barnets behov som ska vara utgångspunkten i en anmälningssituation och att anmälningskyldigheten inte är kopplad till omständigheter som innebär att det är klarlagt att socialnämnden behöver ingripa till skydd för ett barn genom att omhänderta barnet eller vidta åtgärder utan samtycke från barnet och/eller vårdnadshavarna, utan en möjlighet att erbjuda barnet och familjen adekvat stöd eller hjälp (se handboken s. 33).

Det är en bedömningsfråga om omständigheterna är sådana att det finns anledning att misstänka att socialnämnden kan behöva ingripa till ett barns skydd, och frågan måste avgöras från fall till fall (se JO 1993/94 s. 264). Att bedöma om kriterierna för att göra en anmälan till socialtjänsten är uppfyllda eller inte är onekligen en svår uppgift (se prop. 2002/03:53 s. 65). Som framgått förutsätter anmälningsplikten dock inte att det är klarlagt att socialnämnden behöver ingripa, utan det räcker att det föreligger misstankar om att nämnden behöver ingripa till ett barns skydd för att anmälningsplikt ska inträda.

I bl.a. JO 1995/96 s. 247 har frågan om omfattningen av anmälningskyldigheten enligt dåvarande 71 § socialtjänstlagen (som motsvaras av nu gällande 14 kap. 1 § socialtjänstlagen) behandlats. I beslutet betonas att det är socialnämnden som har det yttersta ansvaret för barns välfärd när ordinarie vårdnadshavare av något skäl sviktar i sina uppgifter och att det är socialnämndens ansvar att vidta de åtgärder som kan vara påkallade i det enskilda fallet samt att socialnämnden också är den myndighet som har den överblick som krävs för att bäst kunna vidta erforderliga åtgärder till skydd för barnet. JO uttalade i beslutet att en förutsättning för att socialnämnden ska kunna lösa denna uppgift självfallet är att nämnden verkligen får den information som en anmälan syftar till samt att den anmälningsplikt som åvilar olika kategorier av offentliga tjänstemän är absolut och således inte får bli föremål för överväganden av tjänstemännen själva. – Detta innebär alltså att en anmälan alltid ska ske för det fall det framkommer misstankar om att ett barn kan behöva socialnämndens skydd. I förarbetena framhålls att det är socialtjänstens och inte anmälarens sak att utreda och avgöra allvaret i barnets situation (prop. 2002/03:53 s. 65).

Bedömning

Jag vill inledningsvis framhålla att om en förälder till ett minderårigt barn frihetsberövas måste polisen naturligtvis försäkra sig om att någon annan tar hand om barnet och t.ex. hämtar det på förskolan. Det kan handla om kontakt med den andre föräldern, släktingar, vänner till den frihetsberövade eller socialtjänsten. Därutöver har en polismyndighet och dess anställda en absolut anmälningsplikt till socialnämnden om missförhållanden som rör barn.

I det nu aktuella fallet har BB uppgett att de båda barnen togs om hand först av AA:s mor och senare av barnens far. Han har vidare uppgett att AA inte upplyste honom om att hon hade ensam vårdnad om ett av barnen. Enligt polismyndigheten har BB agerat och vidtagit de åtgärder som i den aktuella situationen erfordrades för att trygga omsorgen om AA:s båda barn.

Jag kan således konstatera att BB vidtog vissa åtgärder i syfte att trygga omsorgen om barnen, vilket givetvis var bra. Frågan är dock om han dessutom borde ha gjort en anmälan till socialnämnden om saken. Vid den initiala kontakten med JO:s handläggare i ärendet var BB ”nästan säker” på att han hade gjort en anmälan, men utredningen har sedan gett vid handen att så inte var fallet. Som jag uppfattar polismyndigheten anser den att omständigheterna var sådana att det inte fanns skäl

att också anmäla saken till socialnämnden för ett eventuellt ingripande från dess sida till skydd för barnen.

Redan det förhållandet att en förälder som bor tillsammans med två minderåriga barn frihetsberövats på grund av misstankar om inblandning i upprepad allvarlig brottslighet bör, enligt min mening, leda till att en anmälan till socialnämnden görs. Det ankommer sedan på nämnden – och alltså inte på den enskilde polismannen – att avgöra om några särskilda åtgärder krävs för barn i den situationen. Jag anser således att BB, oavsett att han inte kände till att AA var ensam vårdnadshavare till ett av barnen, borde ha gjort en anmälan till socialnämnden. Att så inte skedde framstår som särskilt förvånande med tanke på dels att BB själv förutsåg att frihetsberövandet troligen skulle komma att bestå under en längre tid, dels att barnens far sedan själv blev misstänkt för brott i samma utredning. För sin underlåtenhet att fullgöra denna anmälningskyldighet förtjänar BB kritik. I likhet med polismyndigheten anser jag vidare att han borde ha dokumenterat de kontakter han hade rörande AA:s barn.